

Oponentský posudek bakalářské práce
Anne Marie Skácelové
Přejímky z tzv. exotických jazyků v češtině a bulharštině
Katedra jihoslovanských a balkanistických studií
Obor Jihovýchodoevropská studia
FF UK 2017

Autorka si vybrala jako téma své bakalářské práce aktuální otázku přejímání z cizích jazyků, tedy oblast zkoumanou v posledních letech jak v bulharské, tak i české jazykovědě velmi intenzivně. Také exotismy, resp. tzv. bezekvivalentní slovní zásoba poutá zájem odborníků, zejména z hlediska kognitivních konceptů prolínání jazyka a kultury a z hlediska akvizice druhého (cizího) jazyka, které se stává jedním z výrazných segmentů i české jazykovědy.

Cíl práce je vytyčen na s. 6 („zjistit, zda pro různé jazykové systémy, český a bulharský, platí nebo je možné vytvořit stejná pravidla, na jejichž základě lze spolehlivě identifikovat a zařadit přejaté cizí slovo mezi exotické lexikální jednotky“). Považuji jej za zdravě ambiciózní, vlastně testuje metodologickou nosnost pojmů a definic, s nimiž obě národní jazykovědy pracují. Za významně náročnější cíl považuji ale také záměr „vytvořit návrh na stanovení jednotných pravidel pro určování a zařazování lexikálních jednotek do kategorie tzv. exotizmů. Pomocí metody konfrontační analýzy, aplikované na různé teoretické výklady týkající se zkoumané problematiky, vydělím základní charakteristické příznaky tzv. exotizmů a pokusím se o sjednocení kritérií rozhodujících pro identifikaci a klasifikaci exotických lexikálních jednotek... vytvořit ucelenou sémantickou klasifikaci exotizmů.“ (tamtéž).

Práce je tedy svým zaměřením synchronní, porovnávací. Volba zdroje materiálu je adekvátní stanovenému cíli vzhledem k tomu, že žádný novější kolektivní střední výkladový slovník češtiny ani bulharštiny z akademického prostředí neexistuje. Stále je ale při hodnocení materiálu mít na zřeteli, že jde o přepracování slovníku původem z r. 1978. Táž připomínka se týká i bulharského slovníku.

Zařazení pasáže o klasifikace slovní zásoby z hlediska jejich původu považuji za obecné východisko k vlastnímu předmětu práce, založený na bohaté bulharské, ruské i české odborné literatuře (s. 11-24). Jedná se o dobře napsanou zdařilou kompilaci úsporně citované odborné literatury (např. přehled rysů asimilace na s. 19 jistě není celem z hlavy autorky, podobně dále též pasáž o srovnání termínů a reálií na s. 29). Jsou uváděny hojné české i bulharské příklady, a to nejen v této části (lze soudit, že příklady z češtiny a bulharštiny vybírala sama autorka). Argumentem pro její zařazení je záměr „Z rozdílných klasifikací a třídění cizích slov vybírám základní informace o kritériích týkajících se jmenovitě charakteristiky exotizmů“, ale autorčina vlastní charakteristika exotizmů je uvedena až na s. 37 a následujících, neboť – dle slov autorky – je založena již na analýze excerpovaného materiálu.

Vlastní popis exotizmů v části 1.3. Je zvláštní, že v kap. 1. neuvádí žádnou definici z české literatury, vhodné by bylo také pokusit se po přehledu bulharských a ruských definic pojmu exotismus o komparaci s českými názory (zejm. Hrdlička citovaný v kap. 1. 4.), možná i o vlastní definici či alespoň výčet rysů, které je charakterizují. Autorka se tak zřejmě ztotožňuje s výčtem rysů podle Marinovové v této kapitole (s. 25n.), ale bylo by dobré jej usouvztažnit s výčty typů bezekvivalentní lexiky nebo typů reálií podle Kikové (s. 28) nebo A. Supruny (s. 30). (Prosím, aby

tento problém byl součástí obhajoby, pokus na s. 32 by bylo dobré rozvést.)

Dobře je napsána i pasáž 1.4. Exotismy v teorii překladu s velmi dobře zvolenou a zpracovanou sekundární literaturou.

Kapitola 1.5. Exotismy v lexikografii vychází z podrobného popisu slovníků použitých jako zdroj materiálu. Bohužel, nejsou popsány principy, z nichž vycházela autorka při excerpci materiálu (ne zcela jednoznačná zmínka je až v části 2.3 Lexikografický přístup k exotismům, s. 46).

Syntéza teoretické části je provedena až v části 2. Výborná exemplifikace sémantické klasifikace je zjevně vybírána z vlastní excerptce. Je škoda, že v analýze slovní zásoby z hlediska původu nevyužila autorka možnost i ze slov řeckého a latinského původu a ze slov z dalších jazyků vybrat exotismy. Tak jsou exotismy v tomto třídění omezeny jen na přejímky z tzv. exotických jazyků (srov. úvod ke kap. 2.2.3). Prosím toto vysvětlit v obhajobě.

Část 3. Je velmi stručným popisem výsledku analýzy materiálu. Uvádí se celkový počet excerpt (347, z toho 163 v češtině a 184 v bulharštině). Závěry jsou věcné a nepochybně trefné, pro jejich zhodnocení však postrádám principy excerptce a její podrobnější popis. Jsou formulovány s ohledem na stanovené cíle. Sjednocení kritérií rozhodujících pro identifikaci a klasifikaci exotických lexikálních jednotek omezila autorka jen na sémantickou klasifikaci. Pro obhajobu bych ráda od autorky slyšela hodnocení turcismů v češtině a bulharštině z hlediska popisu exotismů. Závěr „Vypracovaný model lze také použít i při klasifikaci exotizmů v dalších jazycích. Uskutečněný výzkum totiž potvrdil skutečnost, že pro různé jazykové systémy, v konkrétním případě – český a bulharský, platí stejná základní pravidla, na jejichž základě lze identifikovat a zařadit přejaté cizí slovo mezi exotické lexikální jednotky.“ není vyvozen z konkrétní analýzy. Je nepochybné, že s materiálem by bylo možné pracovat i dále a zhodnotit jej v dalších analýzách a pro další závěry. Zařazené přílohy ukazují pracnost zpracování materiálu. Bylo by velmi přínosné zpracovat synoptickou tabulku porovnání českého a bulharského materiálu.

Seznam použité literatury je velmi obsáhlý (44 titulů) a dobře koncipovaný. Autorka práce čerpá nejen z české a bulharské odborné literatury, ale také z ruské. V seznamu literatury by bylo žádoucí rozdělit sekundární literaturu od zdrojové, jakkoli by obsahovala jen několik položek. Doplnit by bylo možné tituly z české odborné literatury, např. Diana Svobodová. Internacionalizace současné české slovní zásoby. OU: Ostrava, 2007 s řadou recenzí (které práci kritizují např. i proto, že postrádá „pevnější kritéria rozlišení **evropeismů** (*lampa, móda, model, opereta, papír*) a **internacionalismů** (*alkohol, rádio, raketa, stop*) od **latinismů** (např. *civilizace, ministr, škola*), některých grécismů (*biologie, stadion* apod.) a **exotismů** (opět *alkohol*, dále např. *sobota, jogurt, čaj*), případně výslovné zpochybnění toho, že je přesné rozlišení možné (František Martínek: Publikace o přejímkách, především z angličtiny, Naše řeč, ročník 92 (2009), číslo 4, 214n.); Jindra Světlá. Proces internacionalizace lexika v oblasti cestovního ruchu. / In: Internacionalizmy v nové slovní zásobě. Sborník příspěvků z konference Praha, 16.-18. června 2003. / Uspoř. Zdeňka Tichá, Albena Rangelova. - Ústav pro jazyk český AV ČR: Praha, 2003. - S. 174-181. Autorka cituje precizně, někde snad dost úspěšně.

Je třeba upozornit, že pod citací Uličný 2013 se skrývá citace kolektivní monografie, jejímž editorem je O. Uličný, citované texty však náležejí peru Diany Svobodové z kapitoly Současný stav internacionalizace lexika (s. 131-153).

Některé formulace v práci by zasloužily ještě promyslet či precizovat (např. Teoretická lingvistika zkoumá mluvenou, a především psanou podobu jazyka, zatím co aplikovaná lingvistika se zabývá problematikou lexikografickou, především pak otázkami výkladové lexikografie...“, s. 8; Dalšími příznaky pojmu mohou být jejich odvozeniny, složeniny, synonyma, antonyma nebo slovnědruhová homonyma a varianty uvedené za definicí pojmu., s. 46). Místy se vyskytují nedokonalosti v transliteraci vlastních jmen (např. Achmanová – Achmanova, Djakov – Dijakov, s. 10).

Práce je velmi pěkně napsána s velmi zřídkaými nepřesnostmi ve vyjadřování či pravopisu. Obsahuje všechny požadované atributy bakalářské práce (úprava, přehlednost, strukturovanost, srozumitelnost, odborný jazyk, pravopis, kultivovanost písemného projevu, dodržení rozsahu a formy) a je pečlivě graficky zpracována. Jednoznačně prokazuje, že se autorka v problematice dobře orientuje, je schopna provést vlastní empirický výzkum, pracovat relevantně se sekundární odbornou literaturou.

Práce plně splňuje požadavky, doporučuji k obhajobě a navrhuji – přes všechny výše uvedené připomínky hodnocení výborně.

V Praze dne 29.5.2017

Prof. PhDr. Hana Gladkova, CSc.